

революції, з якою, як відомо, пригноблені народи Європи пов'язували свої надії на свободу, на торжество справедливості і краще майбутнє.

Зрештою, інтенсивне використання у поетичному дискурсі Байрона прецедентних імен із міфології сприяє підвищенню комунікативного статусу адресата, його "інтелектуальному просвітленню або просвітлінню": адресат, якщо він бажає "вчитати" приховані у даних лексичних одиницях смисли, тобто якщо він зацікавлений в успішності поетичної комунікації, постійно змушений поповнювати багаж своїх енциклопедичних знань і тим самим "підніматися" на шкалі моральних цінностей. У такий спосіб стає можливим його "входження" не лише до числа знавців міфології, але й до кола вибраних – "втаємничених" поезії Байрона.

Подальша розробка окресленої у даній статті дослідницької проблематики вважається вельми перспективною. Зокрема все ще до кінця нез'ясованими залишаються питання функціонування міфонімів-символів як у поетичному дискурсі Байрона, так і в інших "суб'єктоцентричних" типах дискурсу. Широкі перспективи щодо цього відкриваються в площині аналітико-синтетичної діяльності суб'єкта пізнання, особливо в аспекті вивчення інших різновидів і когнітивних механізмів інтертекстуальності. Певний інтерес становить також подальше вивчення метафізичної (енергетичної) структури слова, а також пов'язаних з нею стратегій комунікативного (й зокрема сугестивного) впливу.

Література

- Елистратова Е.Н. Отношение романтиков к классическому литературному наследию // Европейский романтизм. – М.: Наука, 1973. – С. 90-127. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 312 с. Клименко Е.И. Байрон. Язык и стиль / Е.И. Клименко. – М.: Изд-во лит-ры на иностранных языках, 1960. – 112 с. Красных В.В. Этнопсихолінгвістика и лингвокультурология / В.В. Красных. – М.: Академия, 2002. – 278 с. Лебедева Н.Б. Полиситуативность глагольной семантики: (на материале русских префиксальных глаголов) / Н.Б. Лебедева. – Томск: Изд-во Томск. гос. ун-та, 1999. – 260 с. Манакін В.М. Метафізична структура слова // Нова філологія. – Запоріжжя: ЗНУ, 2005. – Вип. 1 (21). – С. 88-94. Михальская Н.П., Аникин Г.В. История английской литературы / Н.П. Михальская, Г.В. Аникин [Електронний ресурс: <http://17v-euro-lit.niv.ru/17v-euro-lit/mihalskaya-anikin-angliya/george-gordon-byron>]. Налимов В.В. Размышления на философские темы // Вопросы философии. – № 10. – М., 1997. – С. 59-67. Постовалова В.И. Картина мира в жизнедеятельности человека // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – С. 7-18. Ревзина О.Г. От стихотворной речи к поэтическому идиолекту. Очерки истории языка русской поэзии XX века: Поэтический язык и идиостиль. Общие вопросы. Звуковая организация текста / О.Г. Ревзина. – М.: Наука, 1990. – 290 с. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с. Сорокин Ю.А., Михалева И.М. Прецедентный текст как способ фиксации языкового сознания // Язык и сознание: парадоксальная рациональность. – М.: Академия, 1993. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного / А.В. Суперанская. – М.: Наука, 1973. – 366 с.

СЕРДЮК А. М.

(Бердянський державний педагогічний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ *RIRE* У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

(на матеріалі роману Б. Вербера "L'Empire des anges")

У статті вивчається авторська інтерпретація концепту *rire* у французькій мовній картині світу. Виявлено компоненти ядра досліджуваного концепту у картині світу Б. Вербера.

Ключові слова: *концепт, сміх, емоційність, емотивність.*

Сердюк А. М. Особенности выражения концепта *rire* в современном французском языке (на материале романа Б. Вербера "L'Empire des anges"). В статье изучается авторская интерпретация концепта *rire* во французской языковой картине мира. Определены компоненты ядра исследуемого концепта в картине мира Б. Вербера.

Ключевые слова: *концепт, смех, эмоциональность, эмотивность.*

Serdyuk A. M. The peculiarities of presentation of the concept *rire* in Modern French (based on the material of B. Werber's novel "L'Empire des anges"). It has been defined the individual author's interpretation of the concept *rire* in French Linguistic Model of the World. The constituents of the nucleus of the researched concept in B. Werber's Linguistic Model have been analysed and determined.

Key words: *concept, laugh, emotionality, emotiveness.*

Вивчення засобів вираження емоцій у мовленні є на сьогодні одним із актуальних питань у світлі антропоцентризму сучасної парадигми лінгвістики. Характер емоцій людини є настільки багатоаспектним, що вони постійно знаходяться у полі зору представників різних галузей наук:

психології, соціології, лінгвістики тощо. Саме через цю багатоплановість поняттєвий апарат, який використовується науковцями, є неоднозначним. Крім того, ключові поняття, які вживаються для опису емоцій людини, традиційно поділяють на долінгвістичний та власне лінгвістичний рівні.

За твердженням В. І. Шаховського, на долінгвістичному рівні емоції “відображають не предмети та явища об’єктивного світу, а відношення, у яких вони знаходяться стосовно людини, тобто не властивості предметів та явищ, а їхнє значення для життя людини” [Шаховский 2009, с. 23]. Емоції, на думку вченого, це лише спосіб оцінки цього значення для людини [Шаховский 2009, с. 23].

Щодо вивчення самих понять емоційності та емотивності, то ми можемо спостерігати певні розбіжності у теоретичних дослідженнях сучасних вчених. Так, А. Вежбицька вважає, що емоційність є однією із найважливіших характеристик мови. На її думку, це – “<...> багатство мовних засобів для вираження емоцій та емоційних відтінків” [Вежбицкая 1997, с. 33-34]. Іншу думку має В. А. Маслова, розмежовуючи поняття “емоційність” та “емотивність”: “Ми розуміємо емоційність як психологічну характеристику особистості, стан та рівень розвитку її емоційної сфери. Емотивність же – це лінгвістична характеристика слова, речення, яка здатна здійснити емоціогенний ефект, викликати у мовної особистості відповідні емоції” [Маслова 2005, с. 227].

Ми поділяємо думку В. І. Шаховського про те, що мова є засобом накопичення емоційного досвіду людини, який закріплюється у мовних одиницях [Шаховский 2009, с. 51]. Як правило, будь-яка мова має досить об’ємний ярус емотивної лексики, яка й здійснює емоціогенний ефект у суб’єкта. Однак, як показує досвід, і нейтральна лексика у певних контекстах може набувати емотивних компонентів залежно від інтенції мовця.

Загальновідомо, що люди, незалежно від того, носіями якої мови вони є, здатні відчувати ідентичні емоції. Разом з тим, на способи вираження та інтенсивність можуть впливати й культурні та національні традиції. Ці чинники відіграють важливу роль у формуванні емоційної групи концептосфери мови. Крім того, шляхом до тлумачення емотивності мови може бути й авторська інтерпретація, оскільки вивчення цієї проблематики у лінгвістиці часто здійснюється на матеріалі художніх творів.

Отже, **актуальність** нашої розвідки обумовлена необхідністю систематизованого вивчення основних тенденцій емотиології, аналізу дослідження способів вербалізації емоційних концептів, зокрема, концепту “сміх” у французькій мові. Джерелом нашого дослідження є роман Б. Вербера “L’Empire des anges”. Крім того, актуальність роботи пояснюється маловивченістю емотивності мови письменників у жанрі фантастичної літератури.

Мета нашої статті полягає у дослідженні засобів вираження концепту “rire” у французькій мовній картині світу.

Для вирішення даної мети ми маємо розв’язати наступні завдання:

- 1) встановити структуру ядра концепту *rire* у французькій мовній картині світу;
- 2) описати способи вираження сміху / посмішки у мові Б. Вербера;
- 3) виявити смисловий обсяг досліджуваного концепту.

Об’єктом дослідження є процес формування концепту *rire* у сучасній французькій мові.

Предмет дослідження є контексти, у яких вербалізовано досліджуваний концепт.

Загальновідомо, що сміх має особистісну природу, оскільки видається суб’єктом. Це підтверджують і словникові дефініції, за якими *rire* означає: 1. “Manifester une gaieté soudaine par l’expression du visage et par certains mouvements de la bouche et des muscles faciaux, accompagnés d’expirations plus ou moins saccadées et bruyantes: Rire de bon cœur”. – 2. “En parlant de parties du visage, avoir l’expression du rire, de la gaieté: Une bouche qui rit largement”. – 3. “S’amuser, se divertir: Un repas où l’on a bien ri”. – 4. “Agir, parler, faire quelque chose par jeu, sans intention sérieuse: Je vous ai dit cela pour rire”. – 5. “Littéraire. Offrir un aspect souriant, qui semble une image de la bonne humeur: Un village qui rit sous le soleil” [Larousse].

Ці визначення показують, що до ядра концепту *rire* у французькій мовній картині світу входять наступні компоненти: вияв веселості (а, отже, позитивні емоції), участь м’язів обличчя (насамперед, рота) та органів дихання.

У досліджуваних контекстах нами виявлено наступні компоненти концепту, які можна розподілити за двома групами: позитивні та негативні емоції.

1. Позитивні емоції. Персонаж роману, знайшовши душевну рівновагу, знову починає посміхатися: *Il a retrouvé le sourire* [Werber 2000, p. 22].

Кохання. Це почуття, що виражається у даному контексті посмішкою, актуалізується лексемами *grâce*, *offrir*: *A Freddy, Marilyn apporte sa grâce. En échange, il lui offre son rire* [Werber 2000, p. 163]. В іншому випадку взаємні почуття виражаються опозицією займенників *la / me*; епітет

large, що характеризує посмішку, у автора вказує на ширість почуттів: *Je la regarde. Elle me regarde. Elle étire un large sourire et me tend la main. Nathalie Kim. J'ai lu tous vos livres* [Werber 2000, p. 384]. Іноді герої роману своє кохання виявляють більш емоційно; у такому випадку автором вживаються метафори *crise, éclater*, метафоричний епітет *fou*: *Avec Anaïs, nous avons en permanence des crises de fou rire. On ne se dit rien, on se regarde juste et on éclate de rire, sans raison* [Werber 2000, p. 202].

В іншому випадку почуття кохання та радості виражаються характеристикою посмішки *épanoui*, емотивом *amour*: *Elle se serre contre moi, le sourire épanoui. – Igor, mon ami, mon amour, tu es... guéri* [Werber 2000, p. 359].

Аналогічно, дружньою, широю посмішкою виражається симпатія: *Edmond Wells me considère avec un sourire amical* [Werber 2000, p. 431]. – *Mérignac esquisse un petit rire qui n'a rien de méchant, comme s'il était sincèrement désolé pour moi, puis poursuit <...>* [Werber 2000, p. 374].

Самовладання та впевненість у собі виражаються епітетами, що характеризують посмішку, а саме: *infime, décontracté*. Пор.: *Je soutiens son regard. Je m'autorise même un infime sourire* [Werber 2000, с. 286]. – *Auguste Mérignac, annonce le présentateur. Beau gosse. Bien habillé. Sourire décontracté* [Werber 2000, с. 256].

2. Негативні емоції. Хвороба. Як правило, вони виражаються сміхом, що має більший ступінь інтенсивності. У цій групі виокремлюються контексти, що виражають:

- нездоровий психічний стан: *Je me plaignais d'entendre des cris la nuit au centre de redressement, ici on entend des rires. C'est terrible les rires* [Werber 2000, p. 198]. – *J'éclate de rire. Peut-être que je deviens fou. Non, c'est normal, c'est la pression qui se relâche* [Werber 2000, p. 233]. – *J'ai battu mon père! Le loup a mangé le serpent! Je hurle le cri des Loups. Très fort. Personne n'ose rien dire. Puis, j'éclate d'un grand rire. Je ris, je ris, je ris* [Werber 2000, p. 286]. Окрім прямих номінацій, де сміх має характеристику *fou*, письменник порівнює його із криками або із вовчим виттям.

- насмішку, блюзнірство. Негативний характер сміху актуалізується опозиціями (*se moquer / père, éclater de rire / Dieu, grand rire / nouveau-né*), у яких насмішок зазнають ті, над ким іронія чи сарказм є неприйнятними з точки зору моральних цінностей (над батьком, Богом, новонародженим): *Le petit Ericsson éclata de rire et se moqua de son père* [Werber 2000, p. 319-320]. – *Vous ne me répondez que si vous le souhaitez: croyez-vous en Dieu? Il éclate de rire. J'y crois comme on croit aux chiffres* [Werber 2000, p. 434]. – *Raoul considère le nouveau-né et éclate de son grand rire d'antan* [Werber 2000, p. 74]. Як бачимо із даних контекстів, до структури концепту *rire* додається компонент "звук".

- нещирість: *Elle fait semblant de rire, puis me conseille à nouveau de la fuir* [Werber 2000, p. 260]. – *Je joue mon rôle. Petit déhanchement, sourire, trois pas, je m'immobilise. Re-déhanchement, sourire, petit mouvement de tête pour mettre en valeur ma chevelure* [Werber 2000, p. 226]. – *Les rires sont un peu forcés* [Werber 2000, p. 162]. Дані емоції актуалізуються контекстуальним оточенням: *faire semblant, jouer le rôle, forcé*.

- здивування від того, що персонаж скоїв злочин: *Vassili ébauche un léger sourire qui n'étire que les commissurés de ses lèvres. Pour la première fois, je lis dans son regard: «Tu es quelqu'un de bien»* [Werber 2000, p. 140].

- відчай: *Je conserve un sourire plaqué sur le visage mais je suis effondré* [Werber 2000, p. 244]. У двох попередніх випадках в утворенні посмішки м'язи обличчя майже не задіяні, це актуалізовано метафоричними засобами (*ébaucher, conserver, plaquer*).

Крім того, нами встановлено спорадичний випадок, коли під час сміху у вияві негативних емоцій беруть участь не лише м'язи обличчя, а все тіло людини. Злісно насміхаючись, персонажі роману корчаться від сміху: *Alors, Igor, on se bat ou tu nous laisses tranquillement tailler des franges à ta veste, histoire de la remettre à la mode? Ses acolytes se tordent de rire* [Werber 2000, p. 138].

Таким чином, можна стверджувати, що емотиви взагалі та концепт *rire* зокрема є важливою складовою французької картини світу. До ядра концепту у національній картині світу входять компоненти: позитивні емоції (веселість), участь м'язів обличчя та органів дихання в утворенні сміху. Що стосується досліджуваного концепту у авторській картині світу Б. Вербера, то і смисловий обсяг, і структура є значно ширшими. Так, до складу ядра додаються наступні компоненти: позитивні емоції (кохання, впевненість у собі), негативні емоції (насмійка, нещирість), хвороба (божевілля). Найпродуктивнішими засобами вербалізації концепту *rire* у мові письменника є метафоризація та епітети, що характеризують сміх та посмішку.

Перспективою подальших досліджень ми вважаємо вивчення синонімічного ряду концепту *rire* та способів вербалізації його корелятивів у різноструктурних мовах.

Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / Анна Вежбицкая. – М.: Языки русской культуры, 1997. – С. 33-34.
 Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / В. А. Маслова – Мн.: ТетраСистемс, 2005. – 256 с. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский. – Изд. 3-е. – М.: Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2009. – 208 с. Larousse: Dictionnaire de français [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue>. Werber B. L'Empire des anges: [roman] / Bernard Werber. – Paris: Editions Albin Michel S.A., 2000. – 444 p.

СЕНІЧЕВА О.А.

(Бердянський державний педагогічний університет)

ОЦІНКА ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розглядається природа та структура категорії оцінки у філософському та лінгвістичному розумінні, а також її вербалізація в тексті. Проаналізовано класифікації оцінки.

Ключові слова: оцінка, модальність, вербалізація.

Сеничева О.А. Оценка как объект лингвистического исследования. В статье рассматривается природа и структура категории оценки в философском и лингвистическом понимании, а также ее вербализация в тексте. Проанализированы классификации оценки.

Ключевые слова: оценка, модальность, вербализация.

Senicheva O.A. Evaluation as the Object of Linguistic Research. The article deals with the nature and the structure of the category of evaluation in philosophical and linguistic aspects, and also its verbalisation in a text. Different approaches to the classifications of evaluation have been analysed.

Key words: evaluation, modality, verbalisation.

Вивчення природних категорій, що визначають те, як складається картина світу в процесі пізнавальної діяльності людини, відіграє важливу роль у дослідженнях когнітивного напрямку теоретичних досліджень у лінгвістиці. До таких категорій належить і категорія оцінки.

Оцінка – складний феномен для наукового опису і теоретичного пояснення, що зумовлено онтологічною універсальністю категорії оцінки, адже, за Т. Космедою, “будь-яка онтологія: природа, суспільство, суб'єктивний світ людини, мислення, мова тощо – все пронизане категорією оцінки і розглядається через її призму” [Космеда 2000].

У сучасному мовознавстві питання про оцінність постало як про особливу функціональну сферу мови, оцінка набула статусу мовної категорії, що у свою чергу спричинило виникнення різних поглядів на її природу та структуру.

Лінгвістичні розвідки вітчизняних та зарубіжних мовознавців були спрямовані на різнобічне вивчення аспектів оцінки та оцінного значення: оцінної модальності та логіки оцінок (Н. Арутюнова, О. Вольф, О. Івін, М. Ляпон та ін.); функціональної природи оцінки та її функцій у структурі висловлення та цілого тексту (О. Вольф, В. Гак, С. Дорда, І. Рахманова та ін.); семантико-прагматичних особливостей реалізації оцінного значення (Н. Арутюнова, Т. Космеда, Т. Маркелова, З. Фоміна та ін.); оцінки як типу мовного значення та співвідношення емоційного й оцінного компонентів у структурі значення (І. Арнольд, І. Стернін, В. Телія, В. Шаховський та ін.); мовних засобів вираження оцінки (Н. Бойченко, Т. Вендіна, Б. Коваленко, Н. Падич та ін.). Проте, незважаючи на пильну увагу до оцінки як мовної категорії та докладність опису оцінного значення, з позицій сучасних завдань лінгвістичного аналізу ці проблеми остаточно не вивчені. Так, у лінгвістичній літературі не знаходимо вичерпного розв'язання питань, пов'язаних із визначенням структури функціонально-семантичного поля (ФСП) оцінки, із загальною систематизацією оцінних засобів, з особливостями функціонування мовних одиниць з оцінною семантикою в текстах певного функціонального призначення, що є **актуальним** для сучасного мовознавства.

Короткий огляд матеріалу показав, що існують суперечності у з'ясуванні природи та структури оцінки, що й є **метою** нашої розвідки. Для реалізації поставленої мети передбачається розв'язання таких **завдань**: узагальнити номінації оцінки, подані в різних лексикографічних, наукових джерелах; виділити особливості категорії оцінки в аспектах філософії та лінгвістики.

Предметом дослідження є природа та структура оцінки у філософському та лінгвістичному розумінні. **Об'єктом** наукової дискусії є оцінка як певна категорія.

Оцінка як категорія логіко-філософська отримала своє вираження вже у працях античних мислителів. Так, Аристотель розглядає різновиди об'єктів, які отримали оцінну кваліфікацію, і